

Глобалізаційний контекст комунікації в умовах інформаційного суспільства (філософські читання, присвячені міжнародному Дню філософії) [Текст]: зб. наук. пр. (Київ, 19.11.2014) / За заг. ред. Л.Г. Дротянко. – К.: НАУ, 2014. – С. 83-86.

УДК 1.147

С.М. Ягодзінський

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕРЕЖІ У ПРОСТОРИ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СОЦІУМУ

У науковому дискурсі термін «глобалізація» вперше було використано професором Гарвардської школи бізнесу Теодором Левіттом у 1983 році. У статті «Глобалізація ринків» учений наполягав на тому, що фінансово-економічні перспективи трансформації соціального простору вимагають зближення локальних територій. У 80-ті роки ХХ ст. американські дослідники Р. Робертсон, Г. Тернборн та австралійський соціолог М. Уотерс показали – зародки глобалізації слід шукати ще в III-IV столітті нашої ери. І, незважаючи на те, що ще в 1987 році бібліотека Конгресу США не мала книг, назва яких містила б слово «глобалізація», дослідження цього феномену заповонило душі й серця соціологів, політологів, філософів, економістів і політиків з усього світу.

У результаті в суспільному дискурсі сформувалося більш-менш стійке уявлення про глобалізацію. Німецький теоретик У. Бек у ХХІ ст., відкидаючи усі нашірування, визнає, що в залишку глобалізація – це ідеологія панування світового ринку [1, с. 21-23]. З цього короткого, але ємного тлумачення можна зробити висновок – глобалізація має переважно соціально-економічний, соціально-політичний і соціокультурний вектори. При цьому, останній вектор, на наш погляд, очевидним не є, оскільки вплив глобалізації на соціокультурну сферу амбівалентний і слабо аргументований навіть на рівні теоретичних дискусій.

Аналізуючи роботи класиків по глобалістиці та сучасних авторів, не складно схопити себе на думці, що всі ці концепції занадто теоретичні, занадто ідеалістичні, надто громіздкі. Складається враження, що їх автори свідомо чи навмисно уникають антропологічної проблематики; в своїх нарративних оповідях про долю глобального світу вони абстрагуються від життя конкретних людей.

Як наслідок, існують тисячі томів наукової літератури, предметом авторів яких є феномен глобалізації, але жодна із запропонованих концепцій не володіє евристичною цінністю. Лише зі значними допущеннями і в короткотривалій перспективі їх вдається застосувати до оцінки цивілізаційних стратегій як майбутнього, так і теперішнього.

Усе це дозволяє нам висловити припущення про необхідність застосування більш точних інструментів дослідження соціального простору, які торкаються не лише соціального, а й індивідуального рівня соціальної матерії. Вважаємо, що шлях такого аналізу пролягає через дослідження не глобалізації як метанаративу, а глобальних інформаційних мереж та способів реалізації в них інноваційних, і в першу чергу, комунікативних технологічних рішень. Адже, саме через них глобалізаційні процеси отримують те, чого вони були позбавлені протягом тривалої історії свого становлення – зворотній зв'язок та способи кореляції соціального й індивідуального.

Через це ми поділяємо думку британського соціолога Зигмунда Баумана, який, виявляючи особливості соціуму рубежу XX – XXI століть, вказує «Влада у наші дні глобальна і екстериторіальна; політика територіальна і локальна. Влада вільно переміщується зі швидкістю електронних сигналів, не рахуючись з жодними просторовими перепонами» [2, с. 254]. А тому «приватне» набуло легітимного права вторгатися на територію суспільного. На ґрунті недовіри до соціальних інститутів і зростання ентропії їх інституційної структурованості, отримуємо очевидну колізію індивідуального й суспільного. Соціальне не відповідає запитам індивідуального, яке, за нормального стану суспільства, не має інтенцій переходу на рівень соціального.

Утім, не будемо детально зупинятися на недоліках теорій глобалізації. Вони були продуктами свого часу, у чомусь схожими на футурологічні концепції 60-80 років. У той час під впливом науково-технологічного прогресу більшість мислителів теж поринули в мрії про світле, безконфліктне, безкласове, вільне суспільство. А коли накопичення технологій трансформувалося в інструмент тиску на людину, ці ж дослідники почали помічати й негативні сторони інтеграції новітніх технологій в усі сфери суспільного життя. Проте яким би способом автори цих робіт не прагнули скоригувати свою думку, вони, як і нинішні праці по глобалізації, на мій погляд, звернені в минуле і виходять з припущення про інший шлях історії, що, очевидно, не може бути предметом наукового аналізу.

Як йшлося вище, основну увагу при вивченні глобалізаційних процесів необхідно звернути на глобальні інформаційні мережі та притаманний їм соціокультурний потенціал. Активна фаза вивчення інформаційних мереж як соціального феномену розпочалася на початку ХХІ ст. і триває нині. Гуманітарний дискурс був змушений увійти в поле техніко-технологічного дискурсу, прагнучи здійснити соціокультурний зріз технологічних інновацій, паралельно корелюючи його з антропологічними наслідками. Результатом цих напрацювань, які ще далекі від концептуалізації, став висновок про те, що соціокультурний потенціал інформаційних мереж є проміжною, суміжною площиною між індивідуальним і соціальним.

Тому найважливішим на даному етапі соціально-філософського дослідження мереж вважаємо аналіз методів та інструментів перетворення індивідуального на соціальне, і навпаки. Події в світі, які, на жаль, зачепили і нашу країну, свідчать про те, що, незважаючи на доступність інформації і відкритість кордонів, інструментарій налаштування індивідуальної свідомості на виконання соціального (наперед визначеного агентами впливу) замовлення не зник. Більше того, глобальні інформаційні мережі зробили засоби контролю, маніпуляції та впливу прихованими, латентними.

І це цілком прогнозований результат кліпового, фрагментованого, вибіркового сприйняття інформаційних потоків. Руйнування фундаментальної освіти, гіпертрофоване захоплення дискретними (не континуальними) засобами подачі інформації, з одного боку, диверсифікувало інформаційні канали, надало людині видимість свободи думки, а з іншого – стало шпариною для розробки і впровадження нетрадиційних, нелінійних, частково самоорганізованих методів впливу на соціальне через уявну реалізацію індивідуальної свободи волі.

Нині суспільні класи нівельовані; виразників думки більшості немає; суспільство глибоко індивідуалізоване. Відповідно класичні закони політекономії не діють. Схема революційної ситуації «низи не можуть, верхи не хочуть» не спрацьовує, а соціальний простір і час глобалізованого суспільства мають іншу – нелінійну, ризоморфну систему координат. Як же в такому суспільстві вийти на рівень індивіда з метою переорієнтації одиничних, відокремлених агентів соціальних мереж в одному – наперед визначеному соціальними інженерами – напрямі?

Зважаючи на те, що індивіди в постмодерному суспільстві жорстко не прив'язані до соціальних груп, класів і страт, ідеологічний вплив стає не ефективним, адже соціальний (колективний) контроль як такий відсутній або занадто слабкий. За цих обставин єдиним способом консолідації соціуму на виконання тих чи інших дій є зміна значення або рівня інформаційної рівноваги. Саме тому впливають не на окремого індивіда, а на ту матрицю довіри, в яку він входить за деякими параметрами соціальної стратифікації.

Ці глобальні інформаційні матриці й стають об'єктами впливу. Їх переорієнтація, пошук ліній трансляції в них авторитету, влади, аналіз рівня порогів стабільності та методів кореляції репутації їх вузлових точок і складає задачу соціальної інженерії. І як не дивно, інформаційні мережі відіграють тут ключову роль, адже, будучи глобальними, вони запускають механізми самокорекції, саморегуляції. Здається, що трансформація суспільства відповідає деяким над-індивідуальним трендам історії. Насправді акумульовані воєдино

інформаційні контакти з одиничними суб'єктами соціальних мереж, трансформують зовнішній рельєф соціального простору.

Може скластися враження, що маніпуляція і є кінцевою метою використання соціокультурного потенціалу глобальних інформаційних мереж. Проте, на нашу думку, це лише перший крок до приведення соціальних мереж у резонанс на рівні подій та явищ.

У результаті створюється віртуальний прообраз соціальної дійсності, який на рівні індивідуальної свідомості відрізнити від реального соціального простору практично неможливо. Але не лише це викликає стурбованість. Віртуальний прообраз не обмежений у виборі напрямів подальшої трансформації, тому його наступні стани не обов'язково мають корелювати з об'єктивними факторами соціального життя. Відтак, на рівні глобальних інформаційних мереж соціальна реальність стає відкритою до соціального планування і прогнозування в on-line режимі, що робить його вразливим перед застосуванням технологій маніпулювання і впливу на суспільну свідомість.

Список літератури

1. Бек У. Что такое глобализация? / Ульрих Бек / Пер. с нем. А. Григорьева и В. Ведельника. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунд Бауман / Пер. с англ.; под ред. В.Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2002. – 390 с.